

XXVI МІЖНАРОДНИЙ СЛАВІСТИЧНИЙ КОЛОКВІУМ (Львів, 17–18 травня 2018 р.)

17–18 травня 2018 р. у Львівському національному університеті імені Івана Франка відбувся XXVI Міжнародний славістичний колоквіум, традиційно приурочений вшануванню пам'яті святих рівноапостольних братів Кирила і Мефодія. Захід організували Інститут славістики і кафедра слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького ЛНУ імені Івана Франка спільно з філологічним факультетом Університету Баня-Луки (Боснія і Герцеговина).

Пленарне засідання відкрив декан філологічного факультету Львівського університету **Святослав Пилипчук**, привітавши учасників колоквіуму і наголосивши на величезному науково-організаційному потенціалі львівської славістичної школи, яка щорічно розширює горизонти міжнародної співпраці, популяризує свої досягнення в світі. З вітальним словом до присутніх звернувся також заступник декана історичного факультету **Мар'ян Мудрий**. Він відзначив важливість проведення таких щорічних форумів, які створюють нові виміри реальних міждисциплінарних досліджень, зокрема на перетині мовознавства, літературознавства, історії, культурології тощо, і, що важливо, сприяють налагодженню і поглибленню особистих контактів як українських, так й іноземних учених-славістів. Учасників колоквіуму привітали й зарубіжні гості. Від імені співорганізаторів виступив професор філологічного факультету Університету Баня-Луки **Саша Шмуля**. Плідної роботи вченим славістам побажали професор філологічного факультету Лодзького університету **Ірена Ярос** та німецька славістка **Весна Цідилко** (Берлін).

Знаменною подією на колоквіумі стало урочисте підписання угоди про співпрацю між філологічним факультетом Львівського національного університету імені Івана Франка та філологічним факультетом Університету Баня-Луки.

Відкриття колоквіуму було позначене сумними нотами. В рамках пленарного засідання хвилиною мовчання учасники вшанували пам'ять професора Володимира Чорнія, з ініціативи і значною мірою завдяки зусиллям якого цей науковий форум уже понад чверть століття проводиться. Видатному славісту було присвячено дві пленарні доповіді. У своєму виступі директор Інституту славістики **Ігор Шпик** розповів про життя та творчу діяльність вченого, зазначивши, що “науковий захід, який асоціюється з іменем професора Чорнія, завжди наснажувався його невичерпною творчою енергією, вперше відбувається без Володимира Павловича”. Наприкінці свого виступу Ігор Шпик повідомив, що з ініціативи та за фінансової підтримки дітей Володимира Павловича Інститут славістики та Редакційна рада наукового збірника “Проблеми слов'янознавства” оголошують початок прийому заявок на здобуття Премії імені професора Володимира Чорнія за найкращу наукову статтю з питань славістики. Присудження цієї премії має на меті популяризувати, матеріально підтримати і заохотити славістичні дослідження серед студентів й аспірантів закладів вищої освіти України. Темою другої доповіді, виголошеної ученицею Володимира Павловича, знаною львівською дослідницею, доцентом кафедри історії Центральної та Східної Європи Львівського університету **Тамарою Полещук**, став один з головних напрямів наукових досліджень професора Чорнія, а саме українсько-болгарські культурні відносини XIX–початку XX ст. Доповідачка охарактеризувала творчий доробок свого вчителя у цій царині, а також поділилася спогадами про співпрацю з ним.

Власне наукова частина пленарного засідання була представлена доповіддю професора філологічного факультету Університету Баня-Луки **Саші Шмулі** на тему “Критика насильства та підпорядкування в оповіданнях сербською мовою Любена Каравелова”. Постать відомого болгарського письменника, який писав також сербською мовою, продовжує привертати увагу дослідників і розглядається ними з позицій сучасного літературознавства. Виступ супроводжувався перекладом українською мовою, який демонструвався на банері, що дало змогу всім гостям колоквиуму, незалежно від спеціалізації, повноцінно сприймати виклад.

Після дискусій та обговорення доповідей відбулася презентація нових видань львівських славістів, які представила присутнім завідувач кафедри слов'янської філології імені проф. Іларіона Свенціцького **Алла Татаренко**.

Упродовж двох днів працювали чотири секції: мовознавства, літературознавства, історії та історії культури.

У засіданнях **секції мовознавства** взяли участь науковці з різних міст України (Львова, Ужгорода, Одеси, Івано-Франківська) та з-за кордону (Польща). Із 17 заявлених доповідей було прочитано 14. У них порушувався широкий спектр теоретичних і практичних лінгвістичних проблем славістики у діахронічному та синхронічному аспектах. Так, **Ольга Брандис** (Ужгород) представила порівняльний аналіз українського, російського та словацького словотвірного гнізда з *праслов'янським коренем *-vold -*. Історичні аспекти розвитку слов'янських мов розглянули й інші учасники конференції. **Лариса Гонтарук** (Львів) висвітлила пов'язаність семантичних процесів у значеннєвих структурах польської й української лексем *спросность* в українських та польських пам'ятках XVI–першої половини XVII ст. **Дарина Стоянова** (Одеса) розкрила основні особливості мови ще не описаних болгарських рукописів XVIII ст., що зберігаються в Одесі, на різних рівнях мовної системи з точки зору раритетів та інновацій. **Ігор Хрущ** (Львів) доповів про історію видання словників турцизмів у болгарській мові.

Деякі лінгвісти приділили увагу зіставним історичним питанням. Зокрема, мовні особливості надмогильних написів на кладовищах Східної Люблінщини, а саме патронімічні прізвища, стали предметом висвітлення у доповіді **Марціна Койдера** (Люблін, Польща). Про інформативну, локативну та темпоральну функції топонімів у тексті XIX ст. авторства Юліана Божима йшлося у доповіді **Ірени Ярос** (Лодзь, Польща).

У виступах більшості науковців об'єктом уваги був сучасний стан слов'янських мов: лексикологічний, синтаксичний, етнолінгвістичний, функціональний та когнітивний аспекти. Так, у доповіді **Ольги Сороки** (Львів) висвітлені запозичення з української мови у розвитку сучасної болгарської мови, проаналізовані проблемні моменти адаптації нових українських неологізмів, вказані основні чинники, що сприяли надходженню новоукраїнізмів у болгарську мову. **Наталія Хороз** (Львів) проаналізувала біблеїзми в хорватських та українських періодичних виданнях.

Олеся Сливинська (Львів) розкрила структурно-граматичні особливості безособових речень у польських та українських художніх творах. Зіставний аналіз у когнітивному аспекті опозиції “свій – чужий” у свідомості сучасних носіїв польської та української мов здійснила **Світлана Маргінек** (Львів), зосередившись на виявленні та дослідженні архетипних рефлексів давньої слов'янської семіотичної системи, а також змін, яких вона зазнала у свідомості сучасних мовців.

У когнітивно-етнолінгвістичному аспекті **Ольга Дика** (Львів) дослідила сучасний стереотип українця у мовній свідомості молодих поляків та з'ясувала, що в сучасних

суспільно-політичних процесах цей стереотип зазнає змін з огляду на аксіологічні, географічні, політичні, національні та мовні характеристики.

Віра Дерев'янюк (Івано-Франківськ) висвітлила проблему okazіонального моделювання фразеологічних трансформацій, розглянула тенденції функціонування фразеологізмів на матеріалі сучасної чеськомовної публіцистики, зробила спробу моделювання квалітативно-квантативних трансформацій чеського дієслівного фразеологізму, проаналізувала співвідношення кількості теоретично можливих та реалізованих квалітативно-квантативних трансформацій, зв'язок між okazіональним моделюванням та образністю й усталеністю форми дієслівного фразеологізму.

Комунікативному аспекту присвятила свою доповідь **Галина Кирилейза** (Львів), в якій зроблена спроба окреслити поняття "позитивна самопрезентація", проаналізувати мовні засоби реалізації та комунікативні стратегії позитивної самопрезентації. Ще одну доповідь у цьому аспекті представила **Катажина Сіцінська** (Лодзь, Польща). Дослідниця розглянула роль делімітаторів тексту в творенні прозового циклу як єдності, а також визначила роль делімітаторів зразків для стилістичної та культурної ідентифікації тексту.

Загалом на мовознавчій секції питання функціонування слов'янських мов висвітлювалися як в історичному аспекті, так і в сучасних реаліях. У доповідях порушувалися фонетико-графічні, словотвірні, морфологічні, лексикологічні, фразеологічні, семантичні, лексикографічні, функціональні, стилістичні, комунікативні, когнітивні, етнолінгвістичні проблеми слов'янських мов. Варто особливо відзначити доповіді з історичного мовознавства у порівняльному аспекті, які завжди викликають жвавий інтерес з огляду на семантичні процеси, які відбуваються у близькоспоріднених мовах, що мають спільне праслов'янське коріння. Змістовними та цікавими виявилися дискусії щодо мовної ситуації на Закарпатті, залишків української лінгвокультури на цій території, причин запозичень у лексичні системи різних слов'янських мов, зміни стереотипів сучасного українця у світі та поляка в Україні, а також інших лінгвокультурних процесів, які відбуваються у мовному просторі слов'янських народів.

У роботі **літературознавчої секції** взяли участь славісти з Боснії і Герцеговини (Баня Лука), Німеччини (Берлін) та України (Київ, Львів), які виголосили 11 рефератів. Найбільша кількість доповідей (6) була присвячена сербській літературі та її контактам з іншими письменствами. **Єленка Пандуревич** (Баня Лука, Боснія і Герцеговина) у доповіді "Якісні дослідження у фольклористиці й нематеріальна культурна спадщина" представила огляд методів польових досліджень фольклору, які використовують сербські фольклористи при збиранні народної творчості; відзначила виклики, які стоять перед традиційною фольклористикою у світлі Конвенції ЮНЕСКО 2003 р. Матеріал славістики має серйозний теоретичний потенціал і може бути корисним для українських учених, які працюють з фольклорним матеріалом. Тема дослідження **Ніни Говедар** (Баня Лука, Боснія і Герцеговина) – мотив зла у творчості Іво Андрича. Доповідачка зосередилася на типології зла у творах нобелівського лауреата, а також на тлумаченні цього феномена з позицій естетики та поезики творів письменника. **Алла Татаренко** (Львів) у доповіді "Життя на терезах оповіді: особливості наративної стратегії роману М. Селімовича "Дервіш і смерть" розглянула особливості структури і нараційної архітекτονіки найвідомішого роману Меші Селімовича, зосередивши увагу на фігурі терезів як своєрідній моделі побудови роману. **Зоряна Гук** (Львів) проаналізувала основні поетикальні аспекти "роману для дітей та інших" ("Невидиме дзеркало/ Барвистий хліб") Мілорада Павича (поетику постмодерністської гри, специфіку оповідної структури,

способи фрагментаризації тексту, використання елементів казки для трансформації романного жанру).

Марина Гоголя (Київ) у своїй доповіді розкрила функції та типи героїв в анти-тоталітарному наративі, обравши для дослідження твори Данила Кіша та Артура Кестлера. Особливу увагу вона зосередила на темі голодомору, який згадується в цих творах, і на способі його висвітлення письменниками. До компаративістичних належить також дослідження **Христини Стельмах** (Львів), в якому здійснено зіставний аналіз романів “Абсолютна амнезія” польської письменниці Ізабелли Філіп’як та “Сирени” сербської літераторки Ясмїни Тешанович. Літературознавиця простежила подібність проблематики, сюжетних особливостей, основних принципів феміністичного сприйняття в романах, проаналізувала функціонування топосів, символів, мотивів, характерних для феміністичної прози.

Соломія Вівчар (Львів) виголосила доповідь “Мусульманські мотиви збірки оповідань М. Єрговича “Іншалла, Мадонно, Іншалла”. Констатувавши інтенцію автора – поєднання двох релігій (християнської та ісламської), дослідниця зосередила увагу на її реалізації в одному з найвідоміших оповідань збірки – “Халал”.

Доповідь **Мар’яни Климець** (Львів) відзначалася міждисциплінарністю, оскільки обрана нею тема – “П’єса С. Грума “Подія в місті Гога”: літературний і театральний тексти” – вимагала поєднання літературознавчих і театрознавчих методів дослідження. Особливість методології дослідження полягає і в тому, що його авторка водночас є перекладачкою п’єси словенського драматурга.

Олександр Моторний (Львів) у своєму виступі розкрив поетичний світ сучасного чеського літератора Івана Верніша, дослідивши особливості хронотопу в його поезіях, а також специфіку образу ліричного героя.

Словацька література була представлена на колоквіумі двома доповідями. **Ірина Романчук** (Львів) запропонувала увазі слухачів аналіз окремих аспектів жіночого дискурсу в творчості сучасної словацької письменниці Івани Добракової, зосередившись на дослідженні девіантної моделі поведінки персонажів, а **Наталія Кобець** (Львів) обрала для дослідження компаративістичну тему – “Гетерообраз українця у словацькій літературі (на матеріалі твору Богуща Носсака-Незабудова “Листи з невідомої землі”)”.

На засіданнях **секції історії** було виголошено 10 доповідей (з 11 заявлених), які умовно можна поділити на два блоки. Перший – історіографічний – представлений чотирма доповідями. Зокрема, дискусійні питання історіографії русько-польських відносин у період правління славнозвісного волинського, галицького, а згодом ще й київського князя та короля Русі Данила Романовича (бл. 1201–1264) проаналізував **Тарас Чугуй** (Харків), справедливо зацентрувавши на неабиякій важливості польського чинника в тогочасному політичному житті Галицької та Волинської земель. Зміни в поглядах російських істориків XIX–початку XXI ст. на політичну еліту Речі Посполитої другої половини XVIII ст. і причини її поразки у боротьбі за збереження власної державності висвітлив **Володимир Бойко** (Львів). Огляд сучасних праць, присвячених відомому славісту та етнографу Антонієві Каліні здійснив **Роман Тарнавський** (Львів), зосередивши увагу на постаті вченого в контексті дослідження історії Львівського університету (праці “Енциклопедія Львівського університету”, “Ректори Львівського університету” та ін.), а також на книжці Анни Вероніки Бжезінської та Губерта Чаховського “Wielkopolanin we Lwowie. Antoni Kalina (1846–1906) – slawista i etnograf” (Wrocław–Ostrów Wielkopolski, 2016). Про дослідження середньовічних слов’янських держав українськими істориками-емігрантами міжвоєнного періоду розповіла **Марія Файда** (Київ).

Другий блок доповідей становила новітня історія слов'ян. Її розгляд розпочався з доповіді **Ганни Меланії Тички** (Львів) про контакти українських дипломатів із представниками новоутворених слов'янських держав під час Паризької мирної конференції (1919–1920). На думку дослідниці, характер цих міжслов'янських відносин визначався наявністю чи відсутністю спільних геополітичних інтересів, а також здатністю трансформуватися під впливом військових та політичних чинників. Відтак, одним із пріоритетних напрямів дипломатичної співпраці слов'янських держав були заходи, спрямовані на утворення антибільшовицького блоку на Сході Європи.

Міжвоєнному періоду були присвячені ще три доповіді. Так, значне зацікавлення і дискусії викликав виступ **Лесі Купин** (Львів), в якому йшлося про суб'єктивне, стереотипне сприйняття слов'янських іммігрантів громадськістю Франції у 1919–1939 рр. За висновками дослідниці, слов'янські іммігранти у цій країні асоціювалися з низами суспільства. Виняток становили лише російські політичні емігранти. Що стосується українських емігрантів, то сталої стереотипної думки щодо них у французів не сформувалося, оскільки уряд країни відносив їх до поляків чи росіян. Опираючись на численні рапорти Реферату в національних справах, що діяв у міжвоєнні роки при II відділі Генерального штабу Війська Польського, **Ігор Мрака** (Львів) охарактеризував ставлення польських офіцерів до українців, які служили в польській армії. **Оксана Юрчук** (Львів) представила результати своїх студій над польським експансіонізмом міжвоєнної доби, розглянувши його як невід'ємну складову консервативної суспільно-політичної думки в Другій Речі Посполитій, а також як різновид неоімперіалізму, спрямованого на завоювання насамперед сусідніх (українських, білоруських та ін.) територій.

Хронологічно завершальними були два виступи, які стосувались історії Хорватії та Чехії 1990–2000-х років. Так, **Микола Нагірний** (Тернопіль) виступив з доповіддю “Особливості реінтеграції хорватського Подунав'я (друга половина 1990-х рр.)”, у якій всебічно проаналізував процес повернення контрольованих повсталими сербами районів Хорватії під владу Загреба. **Анжеліка Савчук** (Львів) висвітлила сучасний стан трудової еміграції в Чеській Республіці, виокремивши й детально проаналізувавши її причини та наслідки, а також навела приклади з сучасного життя чеських заробітчан у Європі.

Робота історичної секції була позначена атмосферою жвавої наукової співпраці й ефективного обміну думками. В кожній виголошеній доповіді порушувалась низка питань, частина з яких ставала предметом обговорення та дискусій. Найбільше уваги було приділено різним аспектам проблеми взаємин України й українців з окремими слов'янськими народами (поляками, чехами, хорватами та ін.).

Для участі у **секції історії культури** було заявлено 13 доповідей (виголошено 9, одна з котрих – спільна), автори яких репрезентували винятково українську славістику: Львів (8), Дрогобич (1), Трускавець (1). У їхніх виступах йшлося про культурні явища та здобутки різних слов'янських народів, міжслов'янські взаємини, історію славістики та славістичної науки тощо.

На першому з двох засідань секції історії культури учасники заслухали інформацію п'ятьох, на другому – трьох окремих референтів та один виступ у співавторстві. **Ярема Кравець** (Львів) у доповіді “П'ять сорабістичних семінарів професора Костянтина Трофимовича (до 95-ї річниці народження ученого)” розповів про інспірацію згада-

ним українським славістом міжнародних наукових зустрічей, присвячених мові, літературі, історії та культурі лужицьких сербів, та копітку організаційну роботу, завдяки якій семінари перетворились у регулярний захід, що став складовою частиною праці львівських сорабістів, спрямованої на вивчення, збереження та популяризацію серболужицької культурної спадщини. **Ольга Албул** (Львів) у доповіді “Глаголиця: “священні букви” в епоху масової культури” навела численні приклади використання давньої абетки в сучасному монументальному мистецтві, комп’ютерних іграх, анімації та навіть татуюванні, підтвердивши ці факти фотографіями, отриманими з Інтернет-ресурсів. Про акценти на подібності історичних доль болгарського та українського народів, які зробив у своїх працях болгарський науковець І. Шишманов, та особливу увагу, яку він приділив впливу творчості Т. Шевченка на болгарських поетів передвизвольної доби з точки зору ідейного спрямування, розповіла **Галина Бушко** (Львів). **Іван Теплий** (Львів) доповів про місце творів боснійсько-герцеговинських та чорногорських письменників у доробку І. Франка, ставлення науковця до вибору авторами теми, її творчого розвитку та питань, що потребують вирішення. У доповіді **Михайла Зубрицького** (Дрогобич) також йшлося про наукову спадщину І. Франка, зокрема про його співпрацю з В. Ягичем.

Оксана Лазор (Львів) представила у своєму виступі працю далматинського історика Мавра Орбіні “Слов’янське царство”, розповіла про історію ознайомлення з книгою на землях східних слов’ян, особливо приділивши увагу відомостям про лужицьких сербів. Ієроніму Празькому присвятила свою доповідь **Вікторія Любащенко** (Львів), в якій переконливо довела, що талановитий учень Яна Гуса був не лише оригінальним мислителем-гуманістом та церковним діячем, а й провідником ранніх екуменічних ідей. З цією метою дослідниця зосередилася на з’ясуванні завдань і наслідків поїздки чеського реформатора до польського короля Владислава II Ягайла і великого литовського князя Вітовта Кейстутовича, яка, на її думку, була пов’язана не лише з політичними, а й церковними планами чеських та польсько-литовських володарів. У виступі **Соломії Кость** (Львів) “Карел Зап про Яна Гуса та гуситський рух (за матеріалами “Чесько-моравської хроніки”)” йшлося про четверту та п’яту глави другого тому згаданої у назві доповіді книги. Дослідниця зазначила, що К. Запу вдалося уникнути в них традиційного агіографічного стилю та зобразити Я. Гуса як вчителя, що відважно виступав проти зловживань у церкві, як борця за національну гідність, як людину, що репрезентує усе чеське суспільство без огляду на політичні, релігійні й станові чинники, та довести, що гуситські війни були боротьбою за майбутнє чеської нації. **Ксенія Бородін** (Львів) та **Іванна Гонак** (Трускавець) розповіли про значення збережених, переважно в центральній частині Львова, польськомовних підписів архітекторів і скульпторів зламу XIX–XX ст. для розкриття унікальності міста як об’єкта всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та для забезпечення кращого збереження споруд, на яких ці написи виконано.

Засідання секцій історії культури закінчувалися жвавим обговоренням, плідними дискусіями, обміном думками та новою інформацією.

На підсумковому пленарному засіданні учасники заслухали доповідь **Весни Цидилко** (Берлін, Німеччина) “Жанрово-типологічні характеристики сучасного сербського і хорватського роману”. Німецька славістка зробила огляд найважливіших тенденцій у розвитку цих літератур, представивши широкий спектр поетикальних практик південно-слов’янських романістів XXI ст.

Загалом на двох пленарних та восьми секційних засіданнях виступило 50 учених-славистів з України (Львів – 33, Київ – 3, Харків – 1, Ужгород – 1, Одеса – 1, Івано-Франківськ – 1, Тернопіль – 1, Дрогобич – 1, Трускавець – 1), Боснії і Герцеговини (3), Польщі (3) та Німеччини (1), які виголосили 49 доповідей. Як і в попередні роки, представлені доповіді сукупно охопили усі основні сфери славістики, яскраво продемонструвавши міждисциплінарний характер цієї галузі і, відповідно, плідну творчу співпрацю науковців різних спеціальностей. Темами доповідей та дискусій були в основному пріоритетні й актуальні питання славістики. Все це свідчить про те, що традиція міжнародних славістичних колоквіумів у Львівському університеті триває та розвивається, а організатори запрошують колеґ-славистів на наступне зібрання.

Лариса ГОНТАРУК
Оксана ЛАЗОР
Алла ТАТАРЕНКО
Ігор ШПИК